

ВВМУ „НИКОЛА ЙОНКОВ ВАПЦАРОВ“

ФАКУЛТЕТ „НАВИГАЦИОНЕН“

Катедра „Организация и управление на тактическите
формирования от ВМС“

ПЛАМЕН НИКОЛОВ ДИМИТРОВ

**УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА ЛОГИСТИЧНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
НА ВОЕННОМОРСКИЯ КОМПОНЕНТ
В ОПЕРАЦИИ В ОТДАЛЕЧЕНИ РАЙОНИ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“

Научна специалност 05.12.01 Организация и управление
на въоръжените сили

Научен ръководител:

полковник доц. д-р Мирослав Стефанов Димитров

Варна, 2015

Дисертационният труд се състои от 200 страници.

Основен текст – 155 страници.

Брой на литературните източници – 78.

Брой на фигурите – 20.

Брой на таблиците – 11.

Брой на приложенията – 6.

Брой на публикациите по дисертацията – 3.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на ...05.2015 г. от .....ч.
в зала ..... на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“.

Рецензиите, становищата на членовете на научното жури и авторефератът са публикувани в сайта на училището www.naval-acad.bg

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в стая .... на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ – Варна, ул. „В. Друмев”, №73

**ВВМУ „НИКОЛА ЙОНКОВ ВАПЦАРОВ“
ФАКУЛТЕТ „НАВИГАЦИОНЕН“**

Катедра „Организация и управление на тактическите
формирования от ВМС“

ПЛАМЕН НИКОЛОВ ДИМИТРОВ

**УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА ЛОГИСТИЧНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
НА ВОЕННОМОРСКИЯ КОМПОНЕНТ
В ОПЕРАЦИИ В ОТДАЛЕЧЕНИ РАЙОНИ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“

Научна специалност 05.12.01 Организация и управление
на въоръжените сили

Научен ръководител:

полковник доцент д-р Мирослав Стефанов Димитров

Рецензенти: 1.

2.

Варна, 2015

Дисертантът е асистент в катедра „Военноморски сили“ при факултет „Командно-щабен“ на Военна академия „Г. С. Раковски“ – София, и е задочна форма на обучение в катедра „Организация и управление на тактическите формирования от ВМС“ при факултет „Навигационен“ на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ – Варна.

Изследванията от дисертационния труд за извършени във Военна академия „Г. С. Раковски“, Съвместното командване на силите, Командването и формированията на ВМС.

Дисертационният труд е обсъден на разширено заседание на катедра „Организация и управление на тактическите формирования от ВМС“ във факултет „Навигационен“ при ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ на 10.03.2015 г.

Дисертационният труд е насочен за защита от факултет „Навигационен“ при ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ в съответствие с чл. 5, ал. 1 от Закона за развитие на академичния състав на ...05.2015 г.

Автор: Пламен Николов Димитров

Заглавие: Усъвършенстване на логистичното осигуряване на военноморския компонент в операции в отдалечени райони

Технически редактор: Зоя Крачунова

Тираж: 6 броя

Излиза от печат на ...03.2015 г.

Печат – Военна академия „Г.С. Раковски“

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1.1. Актуалност и значимост на изследването

Съвременната динамична и непредвидима среда за сигурност налага използването на силите на НАТО и Европейския съюз (ЕС) не само в колективни отбранителни действия. Все повече се акцентира върху участието в операции в отговор на кризи извън територията на НАТО (операции извън чл. 5 на Вашингтонския договор) за постигане на различни политически и военни цели.

За целта НАТО създаде сили за участие в експедиционни операции, степенувани по готовност, предназначени да бъдат гъвкави, оперативно съвместими, с възможности за бързо развърщане и голяма логистична автономност, способни за незабавен отговор на всяка промяна в динамична обстановка. За това допринасят и българските Военноморски сили (ВМС), като поддържат и развиват способности за провеждане на операции не само в националните морски пространства, а съвместно със съюзниците от НАТО и ЕС в открития океан и крайбрежните води на други държави в целия спектър от мисии и задачи. Това предполага готовност на ВМС да предоставят декларираните си сили за период от 3 до 6 месеца годишно в рамките на ресурсния еквивалент за участие на една фрегата.

От ключово значение за развитието на отбранителните способности е участието в ръководени от НАТО и ЕС операции зад граница. То не е самоцел, а ефективно допринася за укрепване на собствената ни сигурност чрез превенция и посрещане на предизвикателствата там, където се пораждат, още преди да са достигнали нашите граници. Участието в операции зад граница благоприятства и изграждането и развитието на отбранителните ни способности благодарение на натрупвания ценен боен опит и подобряването на оперативната съвместимост.

С членството на България в НАТО и ЕС и в изпълнение на инициативите за интелигентна отбрана и свързаност на силите на преден план излезе изискването за осигуряване на адекватна логистична поддръжка на формирования от Българската армия, участващи в съюзен и коалиционен формат. Логистичното осигуряване следва да се фокусира върху осигуряването на успеха на операциите чрез всеобхватното изпълнение на комплекс от дейности за планиране и осъществяване на придвижването, развърщането и поддръжката на участващите сили. Ето защо във всяка военноморска операция логистиката има решаващо значение при подготовката, развърщането и използването на военноморския компонент (ВМК) в състава на многонационално оперативно съединение (Joint Task

Force - JTF), командвано от НАТО.

Точно поради тази причина актуалността на темата произтича от все по-отговорната и значима роля на планирането, организирането, координирането и контрола на логистичното осигуряване на експедиционните сили и необходимостта от постоянно развитие на военноморската експедиционна логистика, което ще гарантира не само висока ефективност и ефикасност, но и мотивация при провеждане на морските операции и учения.

С голяма достоверност може да се твърди, че съвременната военноморска експедиционна логистика осигурява ефикасното участие на ВМС в голямото разнообразие от морски операции в райони, отдалечени от постоянните пунктове за базиране, и е един от главните фактори за успеха на всяка мисия. Важността и отговорността за логистичното осигуряване на експедиционните сили проличават във всички морски операции на НАТО и ЕС в отговор на кризи, провеждани извън зоната за отговорност, включително в първата по чл. 5 на Вашингтонския договор операция ACTIVE ENDEAVOUR в Средиземно море, в която участват ежегодно и българските ВМС.

1.2. Цел на дисертационния труд

Целта на настоящия дисертационен труд е изследването на системата за логистично осигуряване на национален ВМК в операции извън територията на страната и разработването на направления и препоръки за усъвършенстване на дейността на командирите, щабовете и логистичните органи в управлението на експедиционната логистика.

1.3. Научноизследователски задачи

За постигане на поставената цел в дисертационния труд се решават следните основни научноизследователски задачи:

1. Да се анализира участието на кораби от ВМС в експедиционни операции за морска сигурност на НАТО и ЕС и се разкрие влиянието им върху логистичното осигуряване на ВМК.

2. Да се изследва системата за логистично осигуряване на корабите от декларираните сили на ВМС в операции и учения в райони, отдалечени от постоянните пунктове за базиране.

3. Да се разкрият възможностите и предимствата в организацията на логистичното осигуряване при използването на Агенцията на НАТО за поддръжка (NATO Support Agency - NSPA) в експедиционни операции на ВМС.

4. Да се разработят предложения за усъвършенстване на логистичното осигуряване на национален военноморски компонент в операции и учения

извън територията на страната въз основа на международен ангажимент.

1.4. Предмет, обект и методи на изследването

1.4.1. Предмет на изследването

Предмет на изследването е системата за логистично осигуряване на корабите от декларираните сили на ВМС, формиращи национален военноморски компонент за участие в операции и учения извън територията на страната.

1.4.2. Обект на изследването

Обект на изследването е военноморският компонент в операции в отдалечени райони.

1.4.3. Методи на изследването

В качеството на общонаучен изследователски метод е приложен системният подход и по-конкретно – системният анализ. В изследването са използвани:

1. Методи за теоретични изследвания като историческия, логическия и структурния анализ за разкриване на актуалността и важността на проблема и проучване и анализ на информационните източници.

2. Методи за емпирични изследвания като функционално-стойностния и количествено-качествения сравнителни анализи и експертната оценка за определяне на състоянието на проблема и очертаване на оптимизационни логистични решения за усъвършенстване на системата за управление на логистичното осигуряване на национален ВМК.

1.4.4. Научен проблем

Основният научен проблем на представения дисертационен труд е свързан с разрешаването на потребността от усъвършенстване на системата за управление на логистично осигуряване на национален военноморски компонент в операции извън територията на страната.

Въпросите, свързани с подобряване на логистичното осигуряване на българските ВМС при участието с кораби в експедиционни операции зад граница, не са в достатъчна степен разработени на национално равнище, като в съществуващите нови доктрини и концепции все още се третираат непълно.

Следва да се отчита, че ВМС поддържат и развиват способности за провеждане на операции не само в националните морски пространства, а съвместно със съюзниците от НАТО и ЕС в открития океан, в съответствие със съюзните задължения на страната ни към НАТО и приноса ѝ към европейската Обща политика за сигурност и отбрана (ОПСО). Това предполага, че високото оперативно темпо и уникалните аспекти на използване на силите в тези операции превръщат процеса на реализиране на

военноморската експедиционна логистика в изключително отговорна национална задача, включително за Командването на ВМС и екипажите на корабите.

1.4.5. Работна хипотеза

Работната хипотеза е, че процесът на трансформация на българската армия, постоянно променящата се среда за морска сигурност и новите концепции за използване на силите и средствата в мирновременни и военни конфликти изискват ново качествено развитие и усъвършенстване на логистичното осигуряване на ВМК като една сложна система и отговорен управленски процес в експедиционните операции.

1.4.7 Ограничения в изследването

Изследването е изпълнено при следните ограничения:

1. Изследването се ограничава до участието на кораб/корабна група от декларираните сили на ВМС, разглеждани като национален ВМК от Българската армия, участващи в морски експедиционни операции и учения зад граница.

2. Поради голямото разнообразие на морските операции на НАТО и ЕС, в които участват и българските ВМС, основно се разглеждат най-вероятните в днешно време – операциите за морска сигурност (Maritime Security Operations – MSO).

3. В изследването се приема, че всяко участие на кораб/корабна група от ВМС в операция/учение в отдалечени райони и изискващо продължително във времето логистично осигуряване може да бъде разглеждано като участие на експедиционни сили, изискващо прилагането на военноморска експедиционна логистика.

2. СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд се състои от увод, три глави и заключение. Основният текст обхваща 157 страници, включително 20 фигури, 11 таблици и 6 приложения. За последователното изпълнение на поставените научно-изследователски задачи се наложи следната структура на дисертационния труд:

Увод

Глава първа. *Анализ на морските експедиционни операции на НАТО и ЕС и влиянието им върху логистичното осигуряване на военноморския компонент*

1.1 *Характер на съвременните морски експедиционни операции на НАТО и ЕС*

1.1.1 *Тенденции в съвременната среда за морска сигурност*

1.1.2 Характеристики на оперативната среда на операциите за морската сигурност

1.1.3 Значение на военноморския компонент в експедиционните операции

1.2 Влияние на морските експедиционни операции върху логистичното осигуряване на военноморския компонент

1.2.1 Роля и място на ВМК в експедиционните операции

1.2.2 Изисквания на НАТО за логистичното осигуряване на военноморския компонент

1.2.3 Тенденции в развитието на военноморската експедиционна логистика

1.3 Възможности за логистично осигуряване на военноморския компонент в морски експедиционни операции

1.3.1 Логистично осигуряване от брега

1.3.2 Попълване на запасите на море

1.3.3 Логистично осигуряване чрез агенции на НАТО

Глава втора. *Изследване на системата за логистичното осигуряване на национален военноморски компонент в експедиционни операции на НАТО и ЕС*

2.1 Логистични способности на корабите от декларираните сили на ВМС за участие в експедиционни операции

2.1.1 Декларирани сили на ВМС и участието им в експедиционни операции

2.1.2 Способности на корабите от декларираните сили на ВМС за попълване на запасите на море и в пристанища

2.1.3 Категории, характеризиращи оперативните възможности на корабите и оказващи влияние на логистичното осигуряване

2.2 Логистично осигуряване на национален военноморски компонент в експедиционни операции

2.2.1 Планиране и организиране на предварителната и непосредствената подготовка

2.2.2 Характеристики на системата за логистично осигуряване

2.2.3 Особенности при логистичното осигуряване на национален ВМК

2.3 Логистично осигуряване на кораби от ВМС зад граница чрез Агенцията на НАТО за поддръжка NSPA

2.3.1 Участие на ВМС в Съдружието за военноморска логистична поддръжка (Naval Logistics Support Partnership – NLSP) на NSPA

2.3.2 Ползи за ВМС от участието в съдружието NLSP

2.3.3 Перспективи за развитие на проекти на NSPA и членството ни в NLSP

Глава трета. **Направления за усъвършенстване на логистичното осигуряване на национален военноморски компонент в експедиционни операции**

3.1 *Експертно изследване на ефективността при ползване на пристанищни услуги от ВМС чрез Агенцията на НАТО за поддръжка*

3.2 *Възможности за усъвършенстване на логистичното осигуряване на военноморския компонент в многонационални експедиционни операции*

3.3 *Направления за усъвършенстване на логистичното осигуряване на национален военноморски компонент*

Заклучение

В увода на дисертационния труд са разгледани актуалността на проблема и степента на неговата разработеност в българските и чуждестранните публикации. Определени са целта и основните задачи, посочени са предметът и обектът на изследването, формулирана е работната хипотеза. Отделено е място на използваните методи за изследване и са въведени необходимите ограничения.

В глава първа „**Анализ на морските експедиционни операции на НАТО и ЕС и влиянието им върху логистичното осигуряване на военноморския компонент**“ са обособени три подзадачи и са разгледани характерните особености на морските експедиционни операции. За решаването на първата научноизследователска задача – *анализиране на участието на ВМК в експедиционни операции за морска сигурност на НАТО и ЕС и разкриване на влиянието им върху логистичното осигуряване на ВМК*, са приложени общи методи на изследване, като функционалния и сравнителния анализ и дедуктивния метод за решаване на отделните подзадачи.

В първа подзадача – характер на съвременните морски експедиционни операции на НАТО и ЕС, са разкрити участието на ВМК в съвременните морски експедиционни операции на НАТО и ЕС. Има се предвид основно участието с кораб или корабна група от декларираните сили на българските ВМС в състава на JTF.

От особено значение за успешното българско участие са възможностите на ВМС да предоставят, в зависимост от конкретните условия на провеждане на операцията, адекватно логистично осигуряване на тези кораби в отдалечени райони. Това предполага, че за участие в многонационални съвместни експедиционни операции далеч от националната територия, при незначителна поддръжка или нейното отсъствие на приемащата страна, са необходими сили, които да са способни да проведат пълно развързване, да осигурят водене на операции с голям времеви и пространствен размах,

качествено оперативно взаимодействие и всеотранна и ефективна военноморска експедиционна логистика.

Подчертано е, че една от приоритетните задачи на Българската армия с цел защита на националните интереси, осигуряване на реален принос на България към усилията на НАТО и ЕС за гарантиране на мира и стабилността по света е да изгражда, поддържа в определена степен на готовност и предоставя експедиционни формирания за участие в операции извън територията на страната. В тази връзка е акцентирано, че участието на ВМС в експедиционни операции е важен елемент от трансформацията на въоръжените сили, тъй като допринася за изграждането и развитието на отбранителни способности, подпомага и оптимизира бойната подготовка и реализира на практика съответствието ѝ с реалните задачи, изпълнявани в операциите. Още повече че от изключително значение е натрупаният опит от участието на кораби от ВМС в съвместни многонационални операции и учения за достигане на желаното ниво на подготовка чрез разширяване на обучението, увеличаване на тренировките и ученията и подобряване на оперативната съвместимост.

Съгласно Доктрината за подготовка на военноморските сили всяко участие на кораб и/или корабна групировка в състав два или повече кораба от националните ВМС в операции под егидата на НАТО, ЕС, ООН и ОССЕ и в различни учения в многонационален и двустранен формат извън територията на страната може да се смята за експедиционни сили. В такъв случай, на основание на досегашното си участие, може определено да се твърди, че българските ВМС са в състояние и имат готовност да предоставят експедиционни формирания за участие в морски операции извън територията на страната, въз основа на международен ангажимент.

В тази връзка са изследвани тенденциите в съвременната среда за морска сигурност, като се отчита, че възникналата в началото на XXI век качествено различна и динамична социалнополитическа среда изисква нов преглед и оценка на геостратегическата и военно-политическата обстановка и води до необходимостта от преоценка на съществуващите заплахи, източници и райони на потенциални конфликти в морската среда. Подчертано е, че всичко това засилва важноста на експедиционните операции, провеждани от НАТО и ЕС, главно в отдалечени райони на морските пространства.

На тази основа се отбелязва, че операциите за морска сигурност на Европейския театър на военните действия са част от рутинни, мирно-временни задължения в отговор на заплахите. Те се провеждат основно самостоятелно от ВМС на страните членки на НАТО и ЕС и/или от цивилни морски агенции за налагане на законови правомощия и защита на

суверенитета или са част от многонационални военни операции и имат за цел да защитят общите интереси за сигурност и отбрана.

Към настоящия момент MSO се определят като мерки, предприети от съответните военни власти, цивилни и международни агенции с цел противодействие на заплахите и намаляване на рисковете от незаконни или терористични дейности в морската област, така че да могат да се предприемат действия за прилагане на законите, за защита на гражданите и за запазване на националните и международните интереси. Точно затова развитието на тези операции се фокусира върху разпространението на тероризма, трафика на наркотични вещества, нелегалната миграция, пиратството и въоръжените грабежи, но може да включва и контрабанда, защита на националните ресурси и енергийната сигурност, предотвратяване на вредното въздействие върху околната среда и запазване на суверенитета.

Разкрито е, че независимо от многообразието на задачите в тези операции, се открояват някои тенденции, като пренасочване на усилията от участие в конфликти с висока интензивност към превантивна дейност; стремеж към реализиране на поставените цели с минимални усилия на своите сили; висока степен на споделяне на отговорностите към морската сигурност между държавите, фокусиране на колективни усилия срещу потенциални предизвикателства пред морската сигурност, отговорна предварителна подготовка в духа на инициативата „Свързаност на силите”.

В тази връзка се акцентира на основните заплахи за морската сигурност на НАТО и ЕС, категоризирани в следните групи:

- нарастване на терористичната дейност по море в целия свят;
- наличие на организирани престъпни мрежи, които се занимават с незаконна дейност по море;
- задълбочаващият се конфликт в Украйна, замразените конфликти в различни морски райони;
- пиратството по протежение на източно- и западноафриканската брегова ивица;
- незаконната миграция;
- бедствията като нефтени разливи и други инциденти, водещи до замърсяване на околната среда.

Като резултат от решаването на първата научноизследователска задача са разкрити ролята и мястото на ВМК в експедиционните операции, като е подчертано, че високото динамично и многомерно бойно пространство (включващо вода, суша и въздух), в което оперативното съединение провежда своите операции, както и разнообразието от рискове и заплахи налагат съчетаване на различни концепции за неговото използване.

Анализирано е значението на ВМК в експедиционните операции, като е обосновано, защо ВМС са изключително подходящ вид въоръжени сили за превантивно разполагане на силите (висока мобилност, автономност и степен на оперативно взаимодействие с военноморските сили на други държави). Освен това е подчертано, че ВМС притежават редица важни характеристики, като възможност за разполагане на силите на морски платформи в международни води, висока готовност, гъвкавост, относителна самостоятелност и независимост от бреговото осигуряване, мобилност и особен статут. Във всички случаи ВМК е основният оперативен субект на море и особеното място на военноморските формирования в състава на оперативното съединение се определя от специфичните характеристики на ВМС като вид въоръжени сили.

Във *втора подзадача* – влияние на морските експедиционни операции върху логистичното осигуряване на военноморския компонент, са разкрити различните аспекти за подобряване на логистичните способности на многонационален ВМК. Подчертано е, че основната задача на НАТО е непрекъснато да развива и подобрява своите способности, за да бъде Алиансът адекватен на стратегическата среда, в която функционира. Очевидно успешното изпълнение на тази задача не означава просто повече сили и средства. Това предполага по-използваеми, макар и с по-малка численост сили, и съсредоточаване на съюзните усилия към изграждането и развитието именно на експедиционни сили, които да могат да бъдат развърнати достатъчно бързо и ефективно.

В тази връзка е разкрито, че предизвикателствата пред страната ни като член на НАТО изискват нашите сили да бъдат именно такива. Ето защо оперативната съвместимост, способността за разполагане в мисии и използваемостта са определени като основни изисквания към националния потенциал, както и за успеха на операциите на НАТО по света.

Установено е, че ВМК, като оперативно съединение ТФ и част от многонационалните сили JTF, притежава редица характеристики, определящи го като ключов фактор в превенцията и борбата с новите рискове и заплахи. В тази връзка ВМК може да изпълнява задачи в широк спектър – от чисто бойни по унищожаване на противника и завоюване на господство в зоната на операцията до провеждането на небойни евакуационни операции и оказване на помощ при бедствия и аварии. По отношение на логистичното осигуряване на JTF, в чийто състав е включен ВМК, то задължително се осигурява на море от един или повече снабдителни кораби, съпровождащи в непосредствена близост съединението.

Разгледани са изискванията на НАТО за логистичното осигуряване на ВМК, като е констатирано, че в отговор на променящите се структури на

въоръжените сили на страните и разширяващите се мисии на НАТО и в усилията за оптимизиране на ефективността на ограничените сили за поддръжка концепциите на НАТО за логистично осигуряване се променят непрекъснато. В тази връзка е установено, че главното направление на усилията, в които се работи, е, че страните и органите на НАТО имат колективна отговорност за логистичното осигуряване на многонационалните операции на НАТО и Европейския съюз.

Безспорен е фактът, че НАТО и ЕС са изправени пред едни и същи предизвикателства относно сигурността в морския домейн и споделят общи цели при развитието на отбранителните си способности. Още повече че към настоящия момент ЕС и НАТО имат само един набор от военноморски сили. Ето защо общите усилия на двата съюза са насочени към по-голямо стратегическо координиране между тях в областта на морската сигурност. На тази основа е отбелязано, че общите ВМС за двете организации ще прилагат в морските операции общоприетите ръководни документи на Алианса, ратифицирани от всяка страна членка.

Установено е, че, от една страна, разширяването на обсега на операциите за силите на НАТО с включване и борбата с тероризма увеличава възможността за отведен бърз отговор извън територията на Алианса. От друга, развърщането на силите в отдалечени зони с малка или липсваща поддръжка от страната домакин (ПСД), на много по-големи разстояния от обичайните, при ограничени линии на морските комуникации (Sea Lines of Communications - SLOCs), поставя нови изисквания към създаването и развърщането на адекватни логистични способности.

В тази връзка са изследвани съвременните тенденции в развитието на военноморската експедиционна логистика. Подчертано е, че базирането на море има много силни преимущества и те са предвидени от военноморските стратегии за години напред, включвайки способността за поддръжка на проекцията на морска мощ от отвъд хоризонта, независимостта от ограниченията на суверенитета и задморските изисквания за базиране.

Морското базиране позволява на нациите да поддържат присъствие в региона и да осигуряват необходимия широк диапазон от военни и други задачи. Освен това, осигурявайки постоянното присъствие в интернационални води, без изисквания да се разчита на ПСД, то позволява ускорено развърщане и достатъчно време за стремителна демонстрация на сила на море или върху брега. Важна особеност е, че базирането на море предоставя повече мобилност и безопасна операционна зона, поддържайки необходимото командване и управление (Command and Control - C2), използването на огнева поддръжка и защита и своевременно логистично осигуряване на силите.

Точно затова съвременните ВМС непрекъснато се стремят да развиват нови способности за подобряване на логистичната поддръжка на своите кораби в района на операцията в открито море, особено на отдалечение повече от 200 морски мили от брега (т.нар. blue waters). Това те постигат със създаването на разнообразни и многофункционални логистични кораби и монтирането на съвременни товарно-разтоварни средства, съоръжения и модули на съществуващите, така че разграничителната линия между способите за прехвърляне на товари „бряг-кораб“ и „кораб-кораб“ се размива. Разкрити са новите тенденции във военното корабостроене, главно със създаването на многофункционални бързоходни кораби за всеостранна поддръжка на бойните операции, които са в състояние да доставят необходимите бойни припаси и материални ресурси до участниците в бойните действия в най-отдалечените райони.

Разгледани са основните моменти в реализацията на концепцията Sea Basing на ВМС на САЩ за осигуряване на логистичната поддръжка на военни кораби, участващи в продължителни бойни действия в отдалечени райони и неутрални води, в конфликтни райони, без да се разчита на осигуряване от чужди пристанища. Установено е, че чрез специализирани логистични кораби, изпълняващи ролята на плаващи пристани, заедно с възможността за доставка на материални средства, въоръжение и бойна техника и превоз на личен състав се намалява зависимостта от логистичното осигуряване от брега, включително за извършване на докови ремонти на корабите.

Като резултат от изследването на влиянието на експедиционните операции се констатира, че на практика почти всички ВМС на страните от НАТО прилагат на практика сходни, общоприложими логистични операции за осигуряване на експедиционните си формирования. Разбира се, малко от тях са в състояние да си позволят морско базиране на своите сили, но могат успешно да създадат и развият необходимите логистични способности за своите кораби и да се възползват от тях в многонационалните операции на НАТО.

В *трета подзадача* – възможности за логистично осигуряване на военноморския компонент в морски експедиционни операции, са разкрити доктриналните постановки за логистично осигуряване на ВМС.

Логистичното осигуряване на морските операции на ВМС се определя като операции, осигурявани от брега и на море. Тъй като най-често потребностите на ВМС в отдалечени райони са свързани с необходимостта от попълване на запасите с ГСМ, продоволствие, осигуряване на неотложна медицинска помощ, доставка на резервни части и отстраняване на възникнали неизправности по въоръжението и техниката характерно за

експедиционните операции е създаването на брегови централизирани и изнесени мобилни центрове за осигуряване на корабите на море.

Независимо от разнообразието на морските операции, при провеждането на голяма морска операция е най-вероятно да бъде създадена отделна организация за логистично осигуряване на брега чрез активирането на многонационален военноморски логистичен център (Multinational Logistics Centre Maritime - MLC(M)). Именно поради тази причина се налага двете структури – MLC(M) и съвместният логистичен център (Joint Logistics Centre - JLSG), да могат да работят в синхрон и близка координация на действията. Докато за провеждането на по-малки по мащаб съвместни операции най-често логистичното осигуряване от брега се ръководи и управлява директно от логистичния модул J4 в Морското командване на НАТО (Maritime Command - MARCOM) в Нортууд (Великобритания).

От друга страна в основата на морската концепция за логистичното осигуряване от брега се залага на създаването на поне една стационарна база за централизирано разпределение (Advanced Logistics Support Site - ALSS) и няколко, по възможност, изнесени мобилни пункта за логистична поддръжка (Forward Logistics Sites - FLSs), които да съхраняват и осигуряват транспортирането на материалните ресурси до корабите в морето. Установено е, че тази концепция е доста гъвкава и изисква прилагането на различни подходи и организация в зависимост от конкретната мисия на всяка операция.

Подчертано е, че логистичното осигуряване при самостоятелно плаване на военния кораб е отговорност на командира на кораба и само под неговия контрол и разпореждане се разходват корабните материални средства. При участие на кораба в състава на ВМК обаче поддръжката на море на многонационално съединение е отговорност на командира на оперативното съединение, овластен да използва всички налични логистични средства и запаси. Ето защо в състава на ВМК се назначава офицер логистичен координатор на логистичните дейности на море (Force Logistics Coordinator - FLC), който се намира на флагманския кораб на съединението. Това предполага, че FLC ще координира логистичното осигуряване с останалите кораби и ще взаимодейства с брегово базираната логистика под командването на MLC(M).

Отбелязано е, че в морската практика се използват два основни способа за операции за попълване на запасите на море (Replenishment At Sea - RAS): хоризонтално прехвърляне на товари между два кораба (Connected Replenishment - CONREP), което може да бъде осъществено по траверсен или килватерен способ, и вертикална доставка (Vertical Replenishment - VERTREP) чрез товарни вертолетни. Към настоящия момент съвременните

RAS операции обикновено се извършват на ход на корабите (Underway Replenishment - UNREP).

Установена е тенденцията за логистично осигуряване на ВМК в многонационални операции на НАТО и ЕС да бъдат ангажирани двете основни осигуряващи агенции на НАТО – NSPA и Агенцията на НАТО за комуникации и информация (NATO Communication and Information Agency - NCIA). В допълнение са разгледани и случаи, когато за логистичното осигуряване могат да се ползват и други агенции на водещи държави, участнички в операциите, например американската логистична агенция (Defence Logistics Agency - DLA).

Въз основа на извършения анализ е установено, че за малка страна като България, където участието през годината в операции и учения се свежда до една фрегата, корвета или миночистачен кораб и по-рядко до група кораби, е най-добре да се ползват основно NSPA за пристанищни услуги, DLA за зареждане с корабно гориво и NCIA за дооборудване с комуникационни и криптиращи устройства.

В рамките на **първата научноизследователска задача** са изследвани:

- характерът на съвременните операции за морска сигурност и са разкрити тенденциите в съвременната среда за морска сигурност;
- изискванията на общите доктринални постановки на НАТО и ЕС за логистичното осигуряване и ролята на ВМК в експедиционните операции;
- връзката между успешното изпълнение на мисията на морските операции и възможностите за логистичното осигуряване на участващите кораби на море и от брега.

При направените изследвания в първата научноизследователска задача са получени следните **резултати**:

1. Глобалният характер на средата в морските пространства предопределя особеното значение и място на ВМК като основен фактор за успеха в експедиционните морски операции в отдалечени райони.

2. Установени са важността и значимостта на логистичното осигуряване на ВМК, като са разкрити способите за логистично осигуряване на ВМК чрез използването на различни начини на попълване запасите на море и от брега.

3. Съвременните тенденции в логистичното осигуряване на ВМК са обективни предпоставки за развитието на общи нормативни изисквания в областта на военноморската експедиционна логистика.

4. Установено е, че обичайна практика за ВМС на страните от Алианса, участващи с военни кораби в многонационални JTF, е ползването на пристанищни услуги чрез NSPA.

От получените резултати по първата научноизследователска задача могат да се направят следните **изводи**:

1. Съвременната среда за морска сигурност налага освен за териториална отбрана (по чл. 5 от Вашингтонския договор) военноморските сили на НАТО и ЕС да се използват все по-често и в експедиционни операции в отговор на кризи (извън чл. 5) в отдалечени географски райони.

2. Военноморските сили притежават уникални характеристики, висока мобилност, автономност, имат висока степен на оперативно взаимодействие и могат да играят важна роля за постигане на мисията на всяка експедиционна операция.

3. От решаващо значение за успеха на морските операции е своевременното организиране и реализиране на военноморската експедиционна логистика с акцент върху поддръжката на корабите на море.

4. Военноморските сили на страните от НАТО могат по-лесно да достигнат необходимите нива на оперативна съвместимост и да изпълняват общи задачи, включително в областта на военноморската логистика, като прилагат съвместни оперативни процедури и стандарти в хода на подготовката и провеждането на операции и учения.

5. Използването на възможностите на агенциите на НАТО допринася за по-добра организация на военноморската логистика, като способства за постигането на максимална ефективност на логистичното осигуряване на минимална цена.

В глава втора **„Изследване на системата за логистичното осигуряване на национален военноморски компонент в експедиционни операции на НАТО и ЕС“** са обособени три структурни компонента. Разгледани са логистичните способности на корабите от декларираните сили на ВМС, етапите на подготовка и особеностите на логистичното осигуряване на национален ВМК при участие зад граница в интерес на решаването на втора и трета изследователска задача, а именно: *изследване на системата за логистично осигуряване на корабите от декларираните сили на ВМС в отдалечени райони; разкриване на възможностите и предимствата от участието в проекта за пристанищно обслужване на корабите в чужди пристанища на NSPA.*

Използвани са историческият, структурният и системният метод на изследване, както и функционално-стойностният, количествено-качественият сравнителен анализ и дедукцията за отделните подзадачи и постигането на определени резултати.

В първа подзадача – *логистични способности на корабите от декларираните сили на ВМС за участие в експедиционни операции*, са разкрити:

– Участието на корабите от декларираните сили в експедиционни операции на НАТО и ЕС

Анализирано е участието на корабите от ВМС на България в операциите ACTIVE ENDEAVOUR, UNIFIED PROTECTOR и UNIFIL MAROPS в Средиземно море, като е изведена на преден план необходимостта от преосмисляне на модела за логистично осигуряване на корабите от българските ВМС в чужди пристанища. Следва да се отчита, че за времето от 2003 до 2006 г. презарядката с храна и гориво на корабите зад граница се извършва след сключване на договори с фирма-доставчик, която се избира от командира на кораба или със съдействието на българското военно аташе в съответната страна. Това силно затруднява екипажите на корабите да организират на море избора на коректни агентирани фирми и води до несвоевременни доставки, завишени цени, некачествени стоки, трудности при директното разплащане и др. Точно затова от средата на 2007 г. всяко участие на български кораби в операции и учения зад граница се осигурява логистично чрез Агенцията на НАТО за поддръжка.

- Способностите на корабите от декларираните сили на ВМС за попълване на запасите на море

Извършен е анализ на способностите на корабите за попълване на запасите на море и в пристанища. Направена е оценка на съществуващото корабно оборудване и са изведени конкретни препоръки за докомплектуване с оборудване за RAS операции.

Установено е, че доколкото през последните години сме свидетели на системното недофинансиране на сектора за отбраната, което продължава да се отразява негативно върху отбранителните способности на Българската армия, на този етап ВМС могат да предоставят за участие в многонационален ВМК само кораби от декларираните си сили. Като следствие, в условията на ограничен военен бюджет и постоянни трансформации за ВМС е особено трудно да подготвят и сертифицират повече кораби и да извършват тяхната смяна на ротационен принцип. Това несъмнено се отразява на възможностите и желанието за по-голяма активност и участие с повече кораби в експедиционни операции зад граница. Ето защо главно направление на усилията и важен приоритет за ВМС на Република България са подготовката, сертифицирането и поддържането на готовността на декларираните сили за участие в операции на НАТО, ЕС и ООН.

Следва да се отчита, че всяко внедряване на стандартизационните споразумения (Standardization Agreements - STANAGs) на НАТО за RAS операции във ВМС е свързано с разходването на значителни финансови средства и това е главната причина изпълнението на тези дейности да се отлага във времето. Отбелязва се, че удовлетворяването на изискванията на

STANAGs и съвместните публикации в Българската армия са мащабна дейност, изискваща много усилия, време и значително финансово осигуряване.

- Категориите, характеризиращи оперативните възможности на корабите и оказващи влияние на логистичното осигуряване

Установено е, че логистичните подходи в съвременното оперативно изкуство на ВМС и формиращата се теория на RAS операциите изискват преразглеждане на оперативните възможности на корабните групи, действащи на големи отдалечения от брега. Очевидно е, че точният анализ на оперативните възможности на ВМК при решаването на всяка задача е в основата на подготовката на съвременните бойни операции и особено на операциите, различни от война. Точно затова в процеса на оперативното планиране е особено важно определянето на конкретния състав сили, привлечени за участие в тези операции, точните количествени характеристики за разчитане и сравняване на оперативните възможности на различни групировки и родове сили за най-вероятните варианти в развитието на обстановката.

Във *втора подзадача* – логистично осигуряване на национален военноморски компонент в експедиционни операции, са разкрити:

- Планирането и организирането на предварителната и непосредствената подготовка

Установено е, че сложната структура и функционирането на военноморските формирования в специфичните климатични условия на морската/океанската среда изискват предварително детайлно планиране, много добра организация и координиране на процеса на управление на логистичното осигуряване на ВМК, особено при участие в многонационални експедиционни операции.

Ето защо в зависимост от мащаба на операцията, предназначението и характера на изпълняваните задачи целта на логистичната поддръжка на силите, участващи в експедиционни операции, е непрекъснатото, пълно и своевременно удовлетворяване на потребностите им с всички видове материални средства, осигуряване на безаварийната експлоатация, ремонт и възстановяване на въоръжението и техниката, медицинското и битовото осигуряване на военнослужещите.

Важно условие за осъществяването на своевременно и ефективно логистично осигуряване на ВМК в експедиционни операции е провеждането на целенасочен мениджмънт във всички фази на операцията. Тъй като първоначалното снабдяване и окомплектоване с материални ресурси и провеждането на необходимите контролни прегледи и ремонти на

въоръжението и техниката се извършват по време на подготовката на корабите за експедиционни операции, то тази изключително съществена фаза за успешното участие в операции се разделя на предварителна и непосредствена подготовка.

Точно затова е акцентирано на дейностите в предварителната подготовка на кораба, осъществявана във времето до провеждането на конференцията за генериране на силите за конкретната операция, с която започва процесът на изграждане на силите за операции на НАТО. Подготовката се провежда обикновено в пунктовете за постоянно базиране на корабите, а при учения и тренировки – в учебни заведения, центрове и полигони в страната и чужбина. В рамките на тази предварителна подготовка се планират заявките за материалните ресурси, извършват се основни проверки и при необходимост ремонти на въоръжението и техниката за достигане на логистичната готовност съобразно задачите, които ще се изпълняват. При всички случаи се провеждат курсове за сертификация на отделни корабни групи и кораби.

От друга страна, изследвани са аспектите на непосредствената подготовка на кораба, която обхваща времето след конференцията за генериране на силите и решението за участие до времето за тяхното развърщане в зоната на операцията. Констатирано е, че през този етап следва да се осъществява само процесът на допопълване на запасите с материални средства и резервни части на базата на разчетите за финансовите средства за логистично осигуряване за изпълнение на планираните оперативни задачи по време на операцията. Изготвят се разчетите за задгранични командировъчни на екипажа, застраховките, пристанищните разходи, гориво-смазочните материали (ГСМ), комуникационното и информационното осигуряване, закупуването на навигационни карти, алманаси, пристанищни пособия, ежегодници, медицинското осигуряване и др. В хода на непосредственото осигуряване се изчисляват и необходимите количества материални ресурси за презареждане на корабите за целия период с отчитане на потребностите за конкретната операция.

- **Характеристиките на системата за логистично осигуряване на национален ВМК**

В тази връзка е направен анализ на системата за логистично осигуряване на национален ВМК като предмет на изследването и е акцентирано на факта, че логистичните процеси и системи се характеризират с изключителна сложност. Отчита се фактът, че това се проявява в голямото количество информация, съдържаща се в логистичните системи, и във взаимното влияние на техните параметри. Отбелязано е, че сложността на системата се определя не толкова от количеството и качествата на

съставящите я компоненти, а от характера и сложността на взаимните връзки и взаимодействието между тях в хода на съвместното им съществуване и функциониране.

Ефективността на логистичната система се свързва преди всичко с определянето на вътрешната ефективност на системата, която е степента на приспособеност на логистичната система към осигуряване потребностите чрез възможните начини за логистично осигуряване със зададено качество. Определянето на ефективността на логистичната система може да се използва в работата на управляващия орган като основен инструмент при избора на решение за изграждане и функциониране на самата система.

Установено е, че за да могат да се определят условията за функционирането и най-вече за поддържането и в динамично равновесие, следва да се отчита комплексното въздействие на факторите на външната и вътрешната среда за всяка конкретна операция или учение. Те определено ще оказват пряко и косвено влияние върху осигуряването на ВМК с материални ресурси и услуги през всяка фаза от началото до края на операцията.

Доколкото през последните години сме свидетели на изключително ограничен бюджет за отбрана (1,0% – 1,2% от БВП) в условията на криза и изключително слаб растеж в икономиката, очевидно е, че системата за военната логистика ще е съобразена с икономическите възможности на страната, планираните ресурси за отбрана и съществуващата структура на въоръжените сили.

Като следствие през последните години, поради ограничените финансови средства в бюджета на ВМС за капиталови разходи и текуща издръжка не се извършват всички полагащи се и регламентни прегледи и ремонти на въоръжението и техниката на корабите от ВМС съгласно нормативните документи. Констатирано е, че това води до експлоатация на материалната част с отстъпление от тактико-техническите изисквания и на предела на техническите им възможности. Недостатъчни са и средствата за дооборудване на корабите със средства за попълване на запасите на море и в пристанища.

В рамките на ограничения военен бюджет и недостатъчните средства по програма 1.3 „ВМС” като главно направление на усилията може да се определи, че приоритетно през годините се изпълняват само прегледите и ремонтите на корабите от декларираните сили и най-вече на предвидените за участие в международни учения и мисии в годината. Може само да се допълни, че в повечето случаи това са ограничени средства и финансирането на подготовката на националния ВМК почти всяка година е ненавременно.

В трета подзадача – *логистично осигуряване на кораби от ВМС зад граница чрез Агенцията на НАТО за поддръжка*, са разкрити:

- Особеностите на логистично осигуряване на корабите от ВМС зад граница чрез Агенцията на НАТО за поддръжка

Извършен е обстоен анализ на участието на българските ВМС в Съдружието (партньорството) за военноморска логистична поддръжка на NSPA.

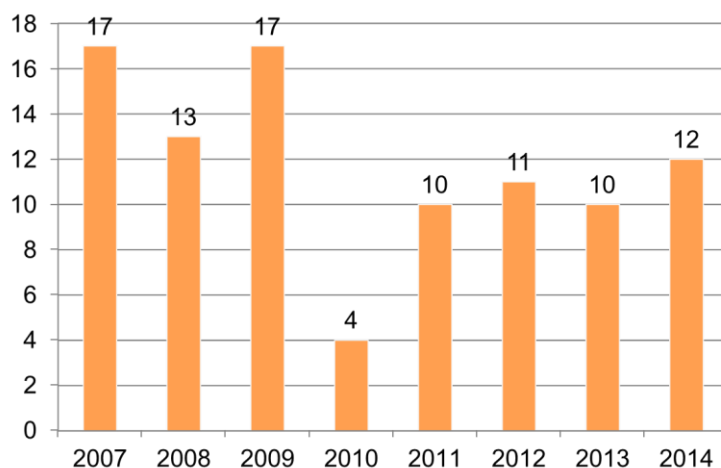
Република България е член на NSPO и NSPA от 2005 г., а от август 2007 г. е страна в изпитателен срок в проекта за пристанищни услуги (Port Services Project) на Агенцията на НАТО за поддръжка, който е създаден през 2000 г.

При всички случаи, независимо от разнообразието на потребностите, експедиционната логистика се свързва главно с попълване на корабните запаси от първа необходимост (гориво, храна и др.) и ползване на различни по вид услуги и доставки (пристанищни услуги, аварийни ремонти, доставка на резервни части и др.) в различни региони и държави посредством ангажирането на предварително определени лицензирани корабни агентирани фирми и големи фирми производители и доставчици на гориво. Установено е, че към настоящият момент България е сред страните с най-продължително участие в изпитателния срок (над 7 години) и съответно с отправена покана от страна на NLSP за пълноправно членство. Анализирано е участието на кораби от ВМС на страната ни за периода 2007 – 2014 г., в който по време на участие в международни операции и учения в Средиземно и Черно море са извършени 94 логистични нареждания (Logistics Requests - LOGREQ's) в чужди пристанища чрез NLSP (фиг. 1) Това са средно по 13 LOGREQ's на година при около 300 000 евро годишен оперативен оборот за българските ВМС.

Следва да се отчита, че в сравнение с годишния оборот на останалите страни, членки на проекта, като Испания, Турция, Гърция, това е относително малък оборот, определян главно от броя на участващите кораби. Съответно за 7 години административните разходи, платени от България на NSPA за всички LOGREQs, са в размер на 50 750 евро, което прави средно по 7250 евро на година. В действителност това са допълнително направените разходи към NLSP за получените гарантирани и своевременни пристанищни услуги и доставки, предоставени на българските военни кораби зад граница.

Разкрито е, че допълнително придобитите средства от създадената гъвкава организация на работа с големите фирми доставчици на гориво могат да се ползват и от страните членки на NLSP, което е сериозно постижение на специалистите от NLSP в успешното реализиране на проекта и определено носи ползи за страните ползватели на пристанищни услуги. Подходящ пример в случая е, че за периода 2009 – 2012 г., вследствие на своевременното заплащане на фактурите, размерът на получените отстъпки от цената

на гориво е над 700 000 евро. А това са значителни финансови средства, натрупващи се в бюджета на NLSP с цел успешното развитие на проекта в бъдеще и водещи до намаляване на административните разходи.

Фиг. 1. Брой на логистичните заявки при участие на български кораби в експедиционни операции

Посочено е, че оценката на българските ВМС от досегашното участие на военни кораби в проекта за пристанищни услуги на NSPA е положителна. С цел увеличаване ползите от българското участие е направена препоръка възможно по-скоро да бъде взето решение на национално равнище за пълноправно членство в NLSP. Приведените аргументи доказват за пореден път, че именно тогава ще има по-големи възможности за ползване на предимствата, предоставяни ни от членството в NSPA и НАТО, отколкото ако продължаваме да бъдем страна в изпитателен период в NLSP.

- **Перспективите за развитие на проекти на NSPA и членството на България в NLSP**

Посочва се, че като главни направления на усилията ни за пълноценно приобщаване и активно членство в двата съюза (НАТО и ЕС) може да се определи максималната степен на участие в реализацията и на други военноморски проекти чрез агенции на НАТО и използването на съществуващи решения с общо финансиране в Алианса.

В рамките на **втората и третата научноизследователска задача** са изследвани:

- способностите на корабите от декларираните сили на ВМС за попълване на запасите на море и в пристанища;
- характеристиките и особеностите на системата за логистично осигуряване на национален ВМК;
- логистичното осигуряване на кораби от ВМС зад граница чрез NSPA.

При направените изследвания във втората и трета научноизследователска задача са получени следните **резултати**:

- Установени са възможностите на корабите от декларираните сили на ВМС за попълване на запасите на море и в пристанища.
- Разкрити са особеностите на системата за логистично осигуряване на национален ВМК, като е поставена системна методологична основа за анализиране на проблемни въпроси при подготовката на корабите за участие в експедиционни операции.
- Очертани са ползите от участието в проектите на Агенцията на НАТО за поддръжка с конкретни препоръки от научените уроци досега при заявяването и ползването на тези услуги.

От получените резултати по втората и третата научноизследователска задача могат да се направят следните **изводи**:

1. Възможностите на националната логистична система за съвременно, периодично и продължително осигуряване със значителни количества материални ресурси на корабите от ВМС, участващи в експедиционни операции, са ограничени.

2. Целесъобразно е всяка държава, която формира национален ВМК за участие в многонационална операция, да гарантира самостоятелно или чрез двустранни и многостранни споразумения логистичното осигуряване на своите сили.

3. От изключително значение за успешното участие на национален ВМК в морските операции са точното и детайлно предварително планиране, съвременната подготовка на кораба и екипажа и ефикасното управление на логистичното осигуряване.

4. Предимствата от участието на българските ВМС в проекти на NSPA са очевидни и безспорни. Те трябва да се търсят не само в снижаването на цените на пристанищните услуги и особено на високо стойностните услуги, като доставката на гориво, а също и в по-доброто качество на услугите, възможностите за оценяване и предявяване на рекламации.

В глава трета **„Направления за усъвършенстване на логистичното осигуряване на национален военноморски компонент в експедиционни операции“** са обособени три подзадачи. Разгледани са възможностите за усъвършенстване на логистичното осигуряване на ВМК в многонационални експедиционни операции, като на тази база са предложени направления и препоръки за подобряване системата за логистично осигуряване на национален ВМК.

В интерес на изпълнението на четвъртата изследователска задача – *разработване на конкретни предложения за усъвършенстване на логистичното осигуряване на национален военноморски компонент в*

операции и учения извън територията на страната, чрез прилагането на експертната оценка, синтеза и дедуктивния метод, са направени препоръки за усъвършенстването на дейността на командирите, щабовете и логистичните органи в управлението на експедиционната логистика.

В *първа подзадача* – експертно изследване на ефективността при ползване на пристанищни услуги от ВМС чрез Агенцията на НАТО за поддръжка, са разкрити:

– Ефективността от ползването на пристанищни услуги от корабите на ВМС чрез Агенцията на НАТО за поддръжка

Установено е, че във ВМС не са извършвани официално изследване и анализиране на ефективността от ползването на пристанищни услуги чрез Агенцията на НАТО за поддръжка. Именно поради тази причина се наложи експертно изследване под формата на интервю с военнослужещи, участвали в мисии и понастоящем изпълняващи задълженията си в щабовете и формированията на ВМС.

Целта е определяне на ефективността при ползването на пристанищни услуги от декларираните сили на ВМС чрез NSPA в операции извън територията на страната въз основа на опита от участието им в досегашните мисии, както и на оценка на възможностите на корабите и екипажите от декларираните сили за извършване на RAS операции.

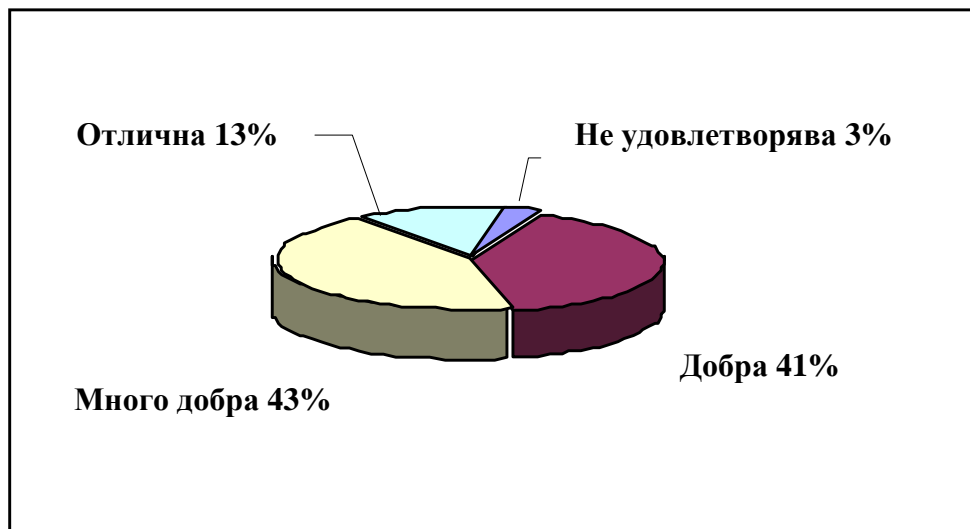
Експертното проучване е извършено през януари 2015 г. с разрешението на постоянния секретар на отбраната и по график на Командването на ВМС. Общият брой изследвани лица са 32-ма военнослужещи от Съвместното командване на силите, Командването на ВМС и основно корабни специалисти от военноморската база.

На военнослужещите са предложени за оценяване и апробация предложените в дисертационния труд направления за подобряване на системата за логистично осигуряване на национален ВМК, като е предоставена и възможността за изразяване на свободни мнения и препоръки.

Установено е, че по-голямата част от интервюираните експерти оценяват положително ползването на услугите чрез Агенцията на НАТО за поддръжка и изразяват мнението, че тези условия определено улесняват в значителна степен действията на екипажа в чужди пристанища. Приема се, че административните разходи, направени към NSPA за предоставяне на услуги и доставки, не са от съществено значение, тъй като това е общоприета практика за военните кораби на страните членки на НАТО и особено за формиращите многонационалния ВМК.

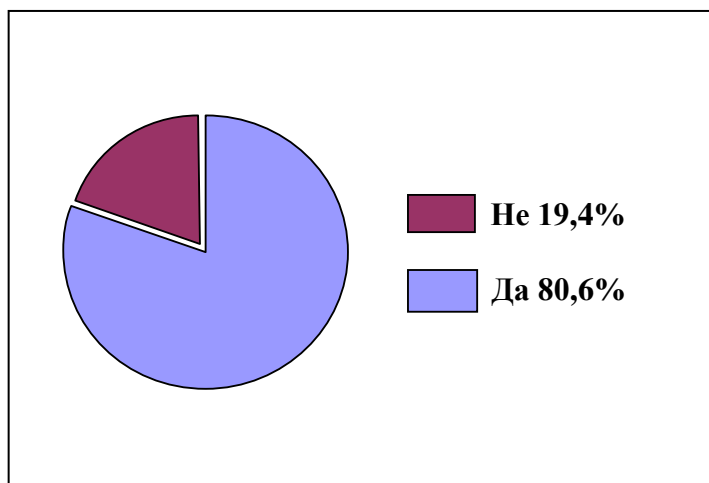
Констатира се, че повечето военнослужещи оценяват подготовката си като „много добра“ (43%), но корабните специалисти, пряко ангажирани с изготвянето на LOGREQs, определено смятат, че тя следва да бъде повишена.

От проведените разговори по време на интервюта се потвърди предположението, че по-неуверени в подготовката си са специалистите, които не са участвали досега в мисии зад граница (фиг. 2).

Фиг. 2. Оценка за ползване на пристанищни услуги и доставки чрез Агенцията на НАТО за поддръжка

Установено е, че преобладаващият процент военнослужещи (80,6 %) са на мнение, че е необходимо провеждането на допълнителна подготовка за корабните специалисти, пряко ангажирани с изготвянето на разчетите за логистично осигуряване и на логистичните заявки към NSPA по време на мисията (фиг. 3). Оказва се, че в повечето случаи не се познава в детайли стандартната оперативна процедура на NSPA съгласно документа OP-LG-20. И в тази връзка се доказва, че едно регламентирано обучение, съчетано със споделяне на придобития опит и поуки от досегашните участия зад граница, ще има положителен ефект.

Фиг. 3. Необходимо ли е допълнително обучение с провеждането на специализиран курс във ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“?

Установено е, че основен проблем е късното отпускане на финансовите средства за подготовката на корабите, което винаги се извършва непосредствено преди отплаване за участие в мисии и силно затруднява тяхното усвояване при спазване на законовите изисквания за провеждане на процедурите. На второ място акцентирано на предварителната подготовка на корабите, която трябва да започне много по-рано и да бъде регламентирана нормативно с отделен документ. Контактите между непосредствените изпълнители на разчетите (корабните офицери) и специалистите от щабовете трябва да бъдат по-чести с цел оказване на помощ при изготвянето на различните разчети за логистичното осигуряване на кораба. Военнослужещите констатираат, че некомплектът на стандартните средства за попълване на запасите на море и в пристанища се отразява негативно на подготовката и натренираността на екипажите не само в учения, но и при възникване на фактически действия на море.

Установи се, че за сертифицирането и пълноценното участие в операции/учения зад граница всички кораби следва да бъдат дооборудвани със стандартните крайници в НАТО, тъй като всеки от специализираните снабдителни кораби, осигуряващи операциите на многонационалния ВМК, е оборудван с тях.

Втора подзадача включва възможностите за усъвършенстване на логистичното осигуряване на военноморския компонент в експедиционни операции. В него се определят насоките за развитие на логистичното осигуряване на многонационалния ВМК, за които се очаква, че ще повлияят съществено върху усъвършенстването на националните ВМК на всяка страна, членка на Алианса.

Установено е, че намаляването на националните ресурси и стремежът на нациите за ограничаване и снижаване на разходите за отбрана водят до засилване на интегрираната логистика между страните от НАТО с цел осигуряване на общи взаимноизгодни ползи от съвместното споделяне на ресурсите, където това е възможно. Отбелязано е, че при тези трайни тенденции в световен мащаб се засилва необходимостта от коопериране във всички дейности, свързани с подготовката и използването на ВМС чрез изграждането и поддържането на способности в съответствие със съвременните рискове и заплахи. В частност и за България едно обединяване и споделяне на способности със съседни страни, като Румъния, Гърция и Турция, както и с други държави от НАТО и ЕС може да гарантира повишаване на общото равнище на военните ни способности.

В тази връзка като главно направление на развитието на многонационалната логистика е определена интегрираната логистика. Разкрити са важни

особености, които могат да окажат влияние върху съвместните усилия за развитие на интегрираната логистична подкрепа в бъдеще, а именно:

1. Все по-голяма ще е необходимостта от осъществяване на по-ефективно сътрудничество и координация в областта на логистиката между страните от НАТО и ЕС.

2. Работата в многонационална среда ще наложи необходимостта от съвместимост в целия спектър от дейности, свързани с транспорт, снабдяване, отчет, отчетност и разходване на материалните средства.

3. Наложително ще е прилагането в пълен обем на системата на НАТО за кодификация (NATO Codification System - NCS) с цел постигане на максимална ефективност на логистичното осигуряване и улесняване на управлението на логистичната информация.

4. Стремещът на всяка участваща страна ще е постигането на по-високо ниво в комплектуването на логистичните формирования с модерна и съвременна техника, екипировка и материални средства.

5. Засилване на централизираното управление на силите и средствата за многонационална логистична поддръжка при запазване на възможността за децентрализирано снабдяване на формированията в интерес на изпълнението на мисията на операцията.

6. Постоянна готовност за формиране на логистични модули с оперативни способности и съвместимост с тези от страните членки на НАТО и ЕС, които да могат да изпълняват задачи по съвместната логистична поддръжка на операциите.

7. Делегиране на правото за съвместно използване на предоставените ресурси и тяхната дистрибуция, което да не бъде ограничавано или регулирано от законодателствата в отделните страни.

8. Използване в пълен аспект на възможностите на интегрираната логистика чрез пълноценно ангажиране на агенциите на НАТО.

9. Засилване на икономическата обвързаност, която да носи икономически ползи за всички участващи държави в осигуряването на доставки и услуги на по-ниски цени, т.е. взаимноизгодно сътрудничество.

10. Необходимост от максимизиране на ефикасността и рентабилността чрез прилагане на концепцията за многонационалната логистика при логистичното осигуряване на многонационални компоненти.

11. Голяма вероятност да се интегрират в операциите, въоръжените сили на държави, нечленувачи в НАТО.

В трета подзадача – направления за усъвършенстване на логистичното осигуряване на национален военноморски компонент, са разработени направления за усъвършенстване на логистичното осигуряване на ВМК.

Въз основа на анализа на логистичната структура в Българската армия

и специфичните задължения и отговорности към целия процес на подготовка, участие и изпълнение на мисията на операцията/учението в тези нива са очертани конкретни насоки за усъвършенстване на системата за логистично осигуряване на ВМК.

Направена е препоръката в стратегическото ниво на Министерството на отбраната да се работи за осигуряване на ежегодно планираните и крайно необходими финансови средства за възстановяване цикъла на провеждане на регламентираните прегледи и ремонти на корабите от ВМС. Подчертано е, че поради ограничените финансови средства в бюджета на ВМС за капиталови разходи и текуща издръжка не се осигуряват в необходимия обем периодичните прегледи и ремонти съгласно действащите нормативни документи за въоръжението и техниката на корабите. В тази връзка е целесъобразно направеното предложение в дисертационния труд, средствата за извършване на задължителните докови ремонти и регламентираните прегледи и ремонти на въоръжението и техниката на корабите, които трябва да формират националния ВМК, да се осигуряват целево, извън бюджета на ВМС.

Установена е изключително важната роля на това ниво, където се формира логистичната политика, хармонизира се националната нормативна база и се сключват международните споразумения за провеждането на адекватно логистично осигуряване на националния ВМК за участие в мисии на НАТО и ЕС. В тази връзка е и предложението за ускоряване на процесите за подписване на двустранни споразумения между Министерството на отбраната на Република България и фирмите, оторизирани да извършват ремонт и поддръжка на корабните оръжейни системи, сензори и бойни управляващи системи на фрегатите Е-71 и специалното оборудване на минния ловец „Цибър“.

Посочено е, че на оперативно ниво (СКС, ВМС) от съществено значение е своевременното организиране на обществените поръчки, осигуряването на централните и децентрализираните доставки и разпределянето на материалните ресурси. Тъй като продължават да се задълбочават проблемите, свързани с изчерпването на запасите от резервни части поради неосигурени финансови средства за доставка от внос за определени номенклатури въоръжение и техника, е затруднено осигуряването на ремонтите на въоръжението и техниката със силите и средствата на личния състав и ремонтните работилници на ВМС. В това отношение има натрупан голям практически опит и е целесъобразно предложението за оказване на по-голямо съдействие на корабните офицери при осъществяването на непосредствените дейности в основните функционални области на логистиката.

Направено е предложение в отдел „Операции“ на СКС и отдел „Логистика“ на Командването на ВМС да се създаде база данни с пълна информация за проблемни въпроси, възникнали при ежегодните участия на корабите от ВМС в учения и операции, които да се изучават и ползват в непосредствената подготовка на корабните екипажи.

Като обобщение на получените резултати от проведеното експертно изследване на тактическо ниво се доказва, че се потвърждават разработените препоръки за подобряване на логистичното осигуряване на националния ВМК.

На първо място е целесъобразно да продължи участието на българските ВМС във Военноморското съдружие (партньорство) за логистична поддръжка на Агенцията на НАТО за поддръжка, като стремежът е към по-скорошно заявяване на пълноправно членство. С това ще се постигне увеличаване на ползите за ВМС от реализацията на този успешен проект за пристанищни услуги на военните кораби зад граница.

Като следващо направление се очертава усъвършенстването на подготовката на корабния състав, отговорен за планирането и реализирането на логистичното осигуряване на националния ВМК с провеждането на специализиран курс във ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ за повишаване на знанията за оперативните процедури на NSPA и поуците от практиката. В тази връзка е целесъобразно да се оказва по-голяма помощ и се споделя опита от страна на щабните специалисти от Командването на ВМС и вМБ в изготвянето на разчетите за попълване на запасите в чужди пристанища, актуализирането на информацията за цените на услугите и доставките въз основа на данните от предходни години.

Друго главно направление е свързано със съсредоточаване на основните усилия върху дейностите в предварителната подготовка на корабите с цел своевременното извършване на обществените поръчки и усвояването на средствата. Направено е предложение времето за непосредствената подготовка да се отдели главно за повишаване на знанията и натренираността на екипажите за изпълнение на мисията.

Установена е необходимостта от продължаване на усилията на логистичните органи от трите нива (стратегическо, оперативно и тактическо) за провеждането на превантивно и регламентно обслужване на въоръжението и техниката по време на предварителната подготовка на корабите, а не извършването на ремонти само при констатирането на повреди и излизането ѝ аварийно от строя.

В тази връзка, като направление за подобряване на логистичното осигуряване на националния ВМК, е предложено изготвянето на отделен, самостоятелен план за предварителната подготовка на кораба. Той следва да

е осигурен с необходимите финансови средства по програми 1.3 „ВМС” и 1.5 „Съвместна подготовка и съвместни операции на въоръжените сили” и представен за утвърждаване в Министерството на отбраната веднага след приемането на Единния финансов план за МТО през март на текущата година. От една страна, този план ще предостави възможност за своевременна и адекватна на състоянието на въоръжението и техниката, подготовка на кораба за мисията. От друга, ще се увеличи времето за провеждане на децентрализираните доставки от ВМС, което предполага и вменяване в времевите рамки на определените законови процедури за осъществяването им, съгласно Законът за обществените поръчки (ЗОП) и Правилникът за прилагане на ЗОП.

Точно затова следва да се очаква, че времето за непосредствената подготовка преди изпращането на кораба ще бъде отделено главно за тренировки и обучение на екипажите съобразно задачите на всяка конкретна мисия. По този начин, измествайки на по-ранен етап изпълнението на основните логистични дейности, ще се гарантира по-успешното участие в експедиционни операции зад граница.

За реализирането на това направление е направено предложението специалистите в Министерството на отбраната, съвместно с Командването на ВМС, да изготвят отделна наредба за подготовката на корабите от ВМС за участие в мисиите на НАТО, ЕС и ООН и по линия на двустранното и регионалното сътрудничество. С тази наредба ще могат да се регламентират сроковете за изготвяне на планове и разчети, утвърждаването, отпускането и разходването на средствата за подготовката преди плаване и следпоходното възстановяване на въоръжението и техниката след приключване на мисията.

В изследването се препоръчва като най-целесъобразен начин средствата за възстановяване на изразходвания технически ресурс след приключване на мисията да се усвояват чрез предварително сключени рамкови споразумения (договори) за техническа поддръжка на основната корабна техника.

Установено е, че друго важно направление за подобряване на логистичното осигуряване на ВМК е повишаването на подготовката на корабните специалисти. Целесъобразно е провеждането на специализиран курс по време на предварителната подготовка, в който да се акцентира на разглеждането и усвояването на оперативните процедури на NSPA. Логистичните офицери, изготвящи LOGREQs, трябва да бъдат добре подготвени и да разполагат с подробна информация за стойността на предлаганите услуги и особеностите във всяко чуждо пристанище.

Друго важно направление на усилията за подобряване на логистичното осигуряване на ВМК е предложението за предприемане на по-активни

действия от страна на Министерството на отбраната и със съдействието на Командването на ВМС и СКС за реализиране на пълноправно членство в NLSР с цел увеличаване ползите от участието на България. Така ще се създаде възможност ВМС да ползват в по-голяма степен предимствата, предоставяни от членството ни в NSРA и НАТО.

Следваща препоръка за подобряване на логистичното осигуряване на ВМК е в кратки срокове да се извърши дооборудване на корабите от декларираните сили със средства за RAS операции. Това е наложено от изискването за изпълнение на STANAG 1065, който българските ВМС са ратифицирали, но не прилагат отделни глави от документа или го ползват с ограничения. В тази връзка е целесъобразно флагманските специалисти в Командването на ВМС да подготвят и предоставят данни за нашите кораби за поредното издание на съвместната публикация АТР 16. Относно дооборудването на корабите е целесъобразно да се осигурят необходимите средства за закупуване на оборудването за RAS операции. Направена е препоръка за извършването на обстоен преглед на съществуващото оборудване за RAS операции, намиращо се на корабите от ВМС, както и оценка на състоянието и освидетелстването и се изготви план за дооборудване съгласно изискванията на АТР 16.

В рамките на *четвъртата научноизследователска задача* са очертани:

1. Възможностите на многонационалната логистика, интегрирането и кооперирането на логистичното осигуряване на многонационален ВМК в експедиционни операции.

2. Направления и препоръки за подобряване на логистичното осигуряване на национален ВМК.

При направените изследвания в четвъртата научноизследователска задача са получени следните *резултати*:

1. Потвърдени са направленията за усъвършенстване на логистичното осигуряване с извършеното експертно интервю с военнослужещи от ВМС.

2. Разкрити са съвременните тенденции в развитието на логистичното осигуряване на многонационален ВМК в експедиционни операции.

3. Разработена е документация за курс за обучение на корабни специалисти.

4. Разработена е стандартна оперативна процедура за логистично осигуряване на национален ВМК в експедиционни операции.

5. Установени са корабните средства за дооборудване на корабите от декларираните сили на ВМС за попълване запасите на море и в пристанища.

6. Разработени са конкретни препоръки и са очертани основните направления за усъвършенстване логистичното осигуряване на национален ВМК.

От получените резултати по четвъртата научноизследователска задача могат да се направят следните *изводи*:

1. За постигане на необходимата оперативна съвместимост и ефективното интегриране на щабовете/формированията при участие в многонационален ВМК е необходимо повишаване на способностите за работа на ВМС в многонационална среда.

2. Интегрирането и кооперирането на логистичното осигуряване на ВМК води до реални икономии, по-добро разпределение на ресурсите, ефективна взаимопомощ между участниците и гарантира успеха на всяка многонационална операция.

3. Съществува обоснована необходимост от закупуването на оборудване за RAS операции за корабите от декларираните сили, което ще допринесе за успешното им сертифициране, по-голямата натренираност на екипажите и пълноценното участие във ВМК.

4. Целесъобразно е изготвянето на отделна наредба за предварителната подготовка на корабите, формиращи национален ВМК, която да регламентира усвояването на отпуснатите средства за участие в експедиционни операции зад граница.

5. Ползите от участието на ВМС в NLSP ще се увеличават, а след пълноправното ни членство в проекта за пристанищно обслужване на корабите зад граница се очаква те да са значителни.

В резултат на направеното изследване за логистичното осигуряване на ВМК в експедиционни операции се достигна до следните *обобщени изводи*:

1. Тенденциите в стратегическата среда за сигурност показват, че възникват конфликти и кризисни ситуации в различни части на света, което налага рисковете и заплахите за националната сигурност и отбрана на Република България да бъдат посрещани там, където се пораждат, включително извън границите на страната. Това поставя изисквания към ВМС за изграждането и развитието на способности за участие в мисии и операции на НАТО, ЕС, ООН и други международни организации и коалиции.

2. Стремехът към нарастване на функциите на ВМС по осигуряване на колективната отбрана води до ново дефиниране на техните мисии, роля и задачи и до необходимостта от адекватно логистично осигуряване в променените условия.

3. Военноморската експедиционна логистика осигурява основата на бойната сила, максимизира ефективността и гарантира успеха на морските

операции, като от първостепенно значение е осигуряването, подготовката и участието на контингентите ни зад граница чрез използването на възможностите на националната и многонационалната логистика.

4. Интегрирането в областта на логистиката е от жизненоважно значение за осъществяването на икономии от ресурси и финансови средства, като това е от съществено значение за по-малките държави в Алианса.

5. Участието в инициативите на НАТО и ЕС ще доведе до по-голяма свързаност на силите, като в областта на военноморската логистика това ще позволи по-ефективно използване на техниката, материалните ресурси, оборудването и логистичната инфраструктура при участието на националния ВМК в съвместни операции.

Въз основа на получените резултати и направените изводи от проведеното изследване са формулирани следните препоръки за повишаване на възможностите на логистичните органи в Министерството на отбраната, Българската армия и основно във ВМС за усъвършенстване на логистичното осигуряване на национален ВМК в операции в отдалечени райони:

1. Да се осигурят планираните и крайно необходими финансови средства за възстановяване цикъла на провеждане на регламентирания прегледи и ремонти на корабите от ВМС в краткосрочен план.

2. Да се създаде нормативна база за по-добро усвояване на средствата за подготовка и възстановяване на изразходвания технически ресурс, като се акцентира на ускоряването на процесите за сключване на рамкови споразумения (договори) за техническа поддръжка на основното корабно въоръжение и техника.

3. Да се оказва експертна поддръжка при формирането на национално отговорна логистична политика за осигуряването на пълноценното участие на формирования от ВМС в експедиционни операции зад граница.

4. Да се продължи ползването на пристанищни услуги от кораби на ВМС чрез Агенцията на НАТО за поддръжка в операции извън територията на страната, като се предприемат срочни действия за пълноправно членство в Съдружието за военноморска логистична поддръжка.

3. ХАРАКТЕР НА ПРИНОСИТЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

3.1 Приноси с научно значение:

1. Доразвити са постановки, определящи мястото на военноморската експедиционната логистика в морските операции, както и възможностите за усъвършенстване на логистичното осигуряване на национален военноморски компонент.

3.2 Приноси с приложно значение:

1. Разработени са направления за усъвършенстване на системата за логистично осигуряване на корабите от ВМС, формиращи национален ВМК, за операции/учения зад граница.

2. Изготвени са препоръки за подобряване на логистичните способности на корабите от декларираните сили на ВМС с цел пълноценното им участие в многонационалните операции на НАТО, ЕС и ООН.

3. Разработена е стандартна оперативна процедура за прилагане във ВМС при ползване на пристанищни услуги зад граница.

4. Разработена е документация на курс за обучение на командири и логистични офицери от ВМС.

Постигнатите резултати от изследването потвърждават работната хипотеза, че процесът на непрекъснато усъвършенстване на логистичното осигуряване на ВМК като една сложна логистична система е от изключително значение за българските ВМС.

Възможните насоки за бъдещи изследвания по предметната област на дисертацията са в разширяване обхвата на изследване на системата за логистично осигуряване на бреговете и другите формирования на ВМС, определяне на проблемните въпроси и очертаване на направления за подобряването ѝ.

4. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА

1. Dimitrov, P. Logistics Support for the Bulgarian Navy in Multinational Operations by NSPA – General Services Programme. In: Improving Organisational Effectiveness of Coalition Headquarters, Sofia: St. Georgi Military Publishing House, 2014, pp.104-115.

2. Димитров, П. Експедиционна логистика в операции за морска сигурност. – В: Сборник на „Хемус“, 2014 (под печат).

3. Димитров, П. Административни и логистични процедури при участие на кораби в операции зад граница. – В: Годишник на ВА „Г. С. Раковски“ (факултет „Командно-щабен“), 2014 (под печат).